

Покрајински омбудсман

МАЊИНСКИ МЕДИЈИ У ВОЈВОДИНИ

2010.

Извештај Покрајинског омбудсмана о стању мањинских медија у Војводини

Покрајински омбудсман
Област заштите права националних мањина

Истраживање спровео:

Оливер Мушкиња
Стручни сарадник за односе са јавношћу и програме сарадње
у Покрајинском омбудсману

МАЊИНСКИ МЕДИЈИ У ВОЈВОДИНИ

ИЗВЕШТАЈ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА О СТАЊУ МАЊИНСКИХ МЕДИЈА У ВОЈВОДИНИ

САДРЖАЈ:

УВОД.....	1
МАЊИНСКИ МЕДИЈИ И ЉУДСКА ПРАВА.....	2
О ИСТРАЖИВАЊУ.....	7
Основни подаци о обухваћеним медијима	7
АНАЛИЗА.....	9
Својина, финансирање	9
Заступљеност језика националних заједница.....	12
Ниво покривености	13
Циљна група	13
Најзаступљеније области.....	14
Број запослених и обученост.....	16
Техничко-технолошки услови за рад.....	18
Проблеми у раду	20
→ Финансирање.....	20
→ Кадровски проблеми.....	21
→ Услови за рад	21
→ Притисци.....	21
→ Остали проблеми.....	22
ИЗ ПРАКСЕ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА.....	23
ПРЕПОРУКЕ	24
ОСВРТ НА МЕДИЈСКУ СТУДИЈУ	25

УВОД

Покрајински омбудсман, као независна институција која за циљ има заштиту и унапређивање људских права и слобода, у 2010. години ставио је акценат на истраживање медијске ситуације на територији АП Војводине, а која се тиче информисања на језицима националних заједница. Разлог потребе сагледавања стања у овој области лежи у чињеници да је од друштвено-политичких промена 2000. године у медијској сфери дошло до промена које услед деловања различитих фактора, утичу на неометано, стабилно, ефикасно функционисање медија, као и на слободно, непристрасно и истинито информисање. Због веома тешког положаја медија, посебно мањинских, затим због недостатка одговарајућег модела и стратегије за наставак процеса приватизације, недостатка одговарајућег финансијског амбијента, односно непостојања институционалних механизма који гарантују дугорочни опстанак мањинских медија, неравноправних услова у којима након заустављеног процеса приватизације сада делују медији и коначно, због предстојеће израде медијске стратегије у Србији и Војводини Покрајински омбудсман сматра да је потребно израдити посебан извештај о положају мањинских медија, односно мањинском информисању.

Како би се утврдило постојеће стање у области информисања на језицима националних мањина, означили кључни проблеми у функционисању и одредили механизми који би омогућили унапређивање информисања на мањинским језицима, институција Покрајинског омбудсмана је кроз истраживање које је обавила током 2010. године одредила главне факторе који отежавају функционисање ове области. Ако се узме у обзир, да је право на информисање на сопственом (матерњем) језику, једно од елементарних мањинских права националних заједница, а да је остваривање тог права ометано од стране више фактора током последњих неколико година, постоји реална потреба да се конкретним мерама област уреди и на тај начин допринесе остваривању и заштити овог мањинског права.

МАЊИНСКИ МЕДИЈИ И ЉУДСКА ПРАВА

Мањински медији представљају веома важну карику у остваривању мањинских права националних заједница. Поред тога што они представљају средство информисања на сопственом језику, мањински медији имају још неколико важних улога међу које спада:

- симболички аспект мањинских медија, који може да делује као израз одређеног **идентитета**;
- поред тога што су медији средство изражавања одређеног идентитета, они су и средство ширења **обичаја, традиције, културе и историје** националних заједница;
- коначно, мањински медији могу бити услов за **пуно и ефикасно учешће припадника националних заједница у свим сферама јавног живота**, како на локалном тако и на националном нивоу.

За остваривање последње наведене функције медија потребна су три услова, и то:

1. приступ информацијама, тако да националне заједнице знају шта су њихова права и како да их на ефикасан начин остваре;
2. приступ широком спектру дебата и информација, као и приступ каналима комуникације тако да националне заједнице могу да пренесу своја мишљења, предлажу алтернативе итд;
3. способност да националне заједнице препознају себе и своје тежње у презентацијама тзв. мејнстрим медија и да допринесу развоју и проширењу те презентације.

Ова формулација функције мањинских медија није јединствена. Потребно је размотрити комбиновани утицај спољашње и унутрашње структуре мањинских група на мањинске медије. Такође је потребно утврдити да ли мањински медији својим карактеристикама омогућавају (или спречавају) остварење свеобухватног циља националних заједница, који се најчешће дефинише као „мирно очување језичког и културног идентитета становништва које су политички и економски фактори ставили у угрожену позицију“.¹ У односу мањинских и масовних медија, треба истаћи да је вредност мањинских медија управо у томе да буду способни да очувају језик мањине, обичаје и културу, у чему их масовни медији тешко могу заменити. Од њих се не може очекивати да са великом пажњом и концентracијом чувају језик и обичаје националних заједница.

Сагледавајући улоге и функције мањинских медија, уочљиво је да је за ефикасно функционисање ове области потребно испуњење многих услова, који су подложни различитим утицајима, који се могу кретати од економских, преко политичких до културолошких. Значај који мањински медији имају за остваривање, унапређивање и заштиту мањинских права за националне заједнице дефинисан је како у домаћим тако и у многим међународним документима и представља веома важан основ при сагледавању правог стања медијске области у свим мултинационалним друштвима.

У Републици Србији област мањинског информисања уређена је *Уставом Републике Србије* (Члан 79), затим *Законом о заштити права и слобода националних мањина* (Члан 17), *Законом о информисању, и Законом о радиодифузији*.

¹ Gosselin, T. *Minority media in Hungary and Slovenia: A comparative assesment*. Ljubljana: The Peace Institute, 2002.

Устав Републике Србије међу основним људским правима помиње слободу медија и право на обавештеност, те одређује да је свако слободан да без одобрења, на начин предвиђен законом, оснива новине и друга средства јавног обавештавања, да се телевизијске и радио-станице оснивају се у складу са законом, да у Републици Србији нема цензуре, а надлежни суд може спречити ширење информација и идеја путем средстава јавног обавештавања само ако је то у демократском друштву неопходно ради спречавања позивања на насилно рушење Уставом утврђеног поретка или нарушавање територијалног интегритета Републике Србије, спречавања пропагирања рата или подстрекавања на непосредно насиље или ради спречавања заговарања расне, националне или верске мржње, којим се подстиче на дискриминацију, непријатељство или насиље. Остваривање права на исправку неистините, непотпуне или нетачно пренете информације којом је повређено нечије право или интерес и права на одговор на објављену информацију уређује се законом. Са овим основним правом је тесно повезано и право на обавештеност, према којем свако има право да истинито, потпуно и благовремено буде обавештаван о питањима од јавног значаја и средства јавног обавештавања су дужна да то право поштују и свако има право на приступ подацима који су у поседу државних органа и организација којима су поверена јавна овлашћења, у складу са законом.

У делу који се односи на права националних мањина, Устав наводи да се припадницима националних мањина, поред права која су Уставом зајемчена свим грађанима, јемче додатна, индивидуална или колективна права. Индивидуална права остварују се појединачно, а колективна у заједници са другима, у складу са Уставом, законом и међународним уговорима.

Путем колективних права припадници националних мањина, непосредно или преко својих представника, учествују у одлучивању или сами одлучују о појединим питањима везаним за своју културу, образовање, обавештавање и службену употребу језика и писма, у складу са законом.

Ради остварења права на самоуправу у култури, образовању, обавештавању и службеној употреби језика и писма, припадници националних мањина могу изабрати своје националне савете, у складу са законом.

У оквиру права на очување посебности, припадници националних мањина, поред осталог, имају право на изражавање, чување, неговање, развијање и јавно изражавање националне, етничке, културне и верске посебности, као и право на потпуно, благовремено и непристрасно обавештавање на свом језику, укључујући и право на изражавање, примање, слање и размену обавештења и идеја; на оснивање сопствених средстава јавног обавештавања, у складу са законом.

Законом о заштити права и слобода националних мањина се уређује и заштита националних мањина од сваког облика дискриминације у остваривању права и слобода и успостављају се инструменти којима се обезбеђују и штите посебна права националних мањина на самоуправу у области образовања, употребе језика, информисања и културе и образују се установе ради олакшавања учешћа мањина у власти и у управљању јавним пословима.

У делу о правима на очување посебности се наводи да припадници националних мањина имају право на потпуно и непристрасно обавештење на свом језику, укључујући право на изражавање, примање, слање и размену информација и идеја путем штампе и других средстава јавног обавештавања, а да ће држава у програмима радија и телевизије јавног сервиса обезбедити информативне, културне и образовне садржаје на језику националне мањине, а може да оснива и посебне радио и телевизијске станице које би емитовале програме на језицима националних мањина, али и припадници националних мањина имају право да оснивају и одржавају медије на свом језику.

Статут АП Војводине у делу о мултикултурализму и интеркултурализму наводи да је дужност свих покрајинских органа и организација да подстичу и помажу очување и развијање вишејезичности и културне баштине националних заједница, које традиционално живе на у АП Војводини, као и да посебним мерама и активностима помажу међусобно уважавање и упознавање различитих језика, култура и вероисповести у АП Војводини.

У делу који се односи на аутономију националних заједница, у Статуту се наводи да припадници националних заједница, путем изабраних националних савета остварују облик аутономије, оснивају установе, самостално одлучују или учествују у одлучивању у питањима из области образовања, културе, употребе језика и информисања.

Надлежности АП Војводине се односе и на јавно информисање на покрајинском нивоу и то у уређивању питања од покрајинског значаја у јавном информисању у складу са Уставом, међународним уговорима и законом који одређује питања од покрајинског значаја. Даље, односе се на утврђивање јавног интереса грађана АП Војводине у области информисања и радиодифузије и ближе уређивање услова и начина обављања делатности покрајинског јавног радиодифузног сервиса. Коначно, АП Војводина је надлежна за обезбеђивање рада јавних гласила од покрајинског значаја на језицима националних заједница које чине бројчану мањину у укупном становништву АП Војводине.

Што се тиче остваривања ових људских права у међународним документима, они се помину у следећим документима: *Декларацији Комитета министара о улози медија у промовисању социјалне кохезије и интеркултуралног дијалога; Декларацији о заштити улоге медија у демократији у контексту концентрације медија; Оквирној конвенцији за заштиту националних мањина; Европској повељи о регионалним или мањинским језицима као и већем броју Конвенција УНЕСКО-а.* У основи, сви ови акти се заснивају на одређеним фундаменталним принципима који су одређени међународним документима који се фокусирају на следеће препоруке²:

- ❖ Према *Декларацији о слободи изражавања и информисања* Савета Европе (СЕ) потврђено је да су медијски плурализам и разноврсност садржаја медија од суштинског значаја у демократском друштву и представљају суштину темељних права на слободу изражавања и информисања;
- ❖ У *Декларацији о заштити улоге медија у демократији у контексту медијске концентрације*, истиче се да политике, дефинисане да подстакну развој некомерцијалних медија, могу да промовишу разноликост аутономних канала за ширење информација и изражавања мишљења, посебно кроз друштвене групе ретко усмерене на мејнстрим медије;
- ❖ У *Декларацији о улози медија цивилног друштва у промовисању друштвене кохезије и међукултурног дијалога* се признају медији заједнице (медији основани од стране географске или интересне заједнице) као посебна врста медија, одвојених од јавног сервиса и приватних комерцијалних медија и препоручује одговарајућа лепезу питања;
- ❖ Позивање држава да *подстакну развој различитих медија*, способних да допринесу плурализму и различитостима, стварајући простор за дијалог, одговарајући потребама или захтевима одређених група цивилног друштва на тај начин доприносећи факторима друштвене кохезије и интеграције;

² Declaration of the Committee of Ministers on the role of community media in promoting social cohesion and intercultural dialogue – Deklaracija je usvojena od strane Komiteta ministara 11. Februara 2009. godine

- ❖ Једна од препорука се односи и на промоцију културе и толеранције, односно неговање културе разумевања између различитих етничких, културних и верских група цивилног друштва;
- ❖ Веома је важно поштовати принцип *уређивачке независности*, охрабрити медије да допринесу културном дијалогу, као и да се спрече евентуални сукоби кроз дискусије и шире демократско учешће припадника свих етничких, културних верских и других заједница;
- ❖ Важна препорука произилази и из Оквирне конвенције за заштиту националних мањина у погледу признавања права припадника националних мањина да *примају и преносе информације на матерњем језику* и да се осигура да припадници националних мањина не буду дискриминисани у приступу медијима и да добијају могућност стварања и коришћења сопствених средстава јавног информисања;
- ❖ Веома је важно указати и на Европску повељу о регионалним или мањинским језицима, посебно у погледу *обавеза да се осигура, олакша и/или подстиче стварање медија на регионалним или мањинским језицима*;
- ❖ УНЕСКО Мапуто декларација о неговању слободе изражавања приступа информацијама и оснаживању људи (2008) се односи на доприносе три важна сегмента емитера – јавног сервиса, комерцијалних медија и медија националних заједница – у погледу медијске различитости, улоге електронских медија у подстицању недовољно заступљених или маргинализованих група у приступу информацијама, средствима изражавања и учешћу у доношењу одлука, наглашавајући потребу да се побољшају услови за развој медијске заједнице;
- ❖ Потребно је *побољшати интеркултурални дијалог путем медија*, уз поклањање посебне пажње интересима припадника мањинских група и медијима мањинских заједница, и конкретно да се испита како различите врсте медија могу да играју улогу у промовисању друштвене кохезије и интеграције свих заједница и генерација;
- ❖ Потребно је истаћи да су медији *ефикасно средство за јачање културне и језичке разноликости, социјалне инклузије и локалног идентитета као и медијског плурализма*;
- ❖ Препорука је да се мањинско информисање *експлицитно призна у закону као посебан облик емитовања, и да се примењује фер и једноставан поступак за издавање дозвола за рад*;
- ❖ Препознавање медијске заједнице као посебног медијског сектора, уз јавни сервис и приватне, комерцијалне медије, и са тим у вези наглашавање потребе да се испита начин прилагођавања правног оквира који би омогућио признање и развој медијске заједнице и правилног обављања њихове друштвене функције;
- ❖ Потребно је скренути пажњу на чињеницу да је пожељно да се мањинским медијима додели, у мери у којој је то могуће, довољан број фреквенција, како у аналогном тако и у дигиталном окружењу и да се осигура да медији заједница не буду у неповољном положају, посебно након преласка на дигитално окружење;
- ❖ Потреба да се развије подршка образовних и стручних програма за све заједнице како би их подстакли да у потпуности искористе расположиве технолошке платформе.

При уређивању области мањинског информисања веома је важно да се постигне максимални могући ниво у остваривању ових препорука и њихово стално унапређивање уз помоћ различитих механизма. Коначно, циљ самог истраживања јесте и да се утврди степен испуњености ових препорука у пракси, испитивање могућности примене, унапређивања и прилагођавања препорука ситуацији у србијанском друштву, као и да се укаже на специфичну ситуацију у области мањинских медија која је јединствена у погледу броја националних заједница, језика на којима се информисање врши, броја мањинских медија у Војводини и реалне потребе за медијима који могу на адекватан начин да остваре своју улогу. При свему овоме мора се узети у обзир политички и економски контекст који у последњих неколико година у великој мери утиче на будућност мањинских медија и посредно или непосредно утиче и на остваривање права националних заједница.

О ИСТРАЖИВАЊУ

Покрајински омбудсман је због наведених смерница и показатеља о неповољном положају мањинских медија који се односе на информисање мањинских заједница, обавио истраживање које је за циљ имало да анализира следеће сегменте, који су у наставку извештаја детаљније анализирани:

1. Стицање опште слике о мањинским медијима у погледу власничке структуре, извора и начина финансирања, услова за рад, едукације и образовања запослених, итд;
2. Основни проблеми и препреке са којима се мањински медији срећу у раду;
3. Предлог унапређивања постојећег стања у области мањинског информисања, сегментиран по кључним тачкама постављеним у упитнику.

Почетна хипотеза самог истраживања указује на неодрживо стање у области информисања на мањинским језицима у будућности, условљено нерегулисаним и неодређеним својинским односима у мањинским медијима, као и отежаним процесима финансирања, који утичу на квалитетан рад медија. Поред тога, присутни су и други проблеми као што су техничко-технолошки услови за рад, наступајући процес дигитализације, још увек нерегулисано медијско тржиште, проблеми у раду надлежних институција (РРА, РАТЕЛ) итд.

Основни подаци о обухваћеним медијима

- У Србији постоји 937 регистрованих јавних гласила – новина, сервиса новинских агенција, радио и телевизијских програма и интернет јавних гласила.³
- Истраживањем мањинских медија на територији АП Војводине обухваћено је **49 медија и медијских производа - 19 штампаних, 30 електронских** (21 радио и 9 ТВ станица) од укупно 114 мањинских медија и медијских производа на 11 језика.⁴
- Међу штампаним медијима највише је оних који се објављују **једном месечно** (9), затим **једном недељно** (6), док се преостали број односи на штампане медије који се објављују **свакодневно и квартално**. Што се тиче броја страница анализираних медија, он се креће од минималних 4, до максималних 78 страница (просечно 34 странице).
- Када је реч о електронским медијима, највећи број медија овог типа програм емитује на **дневном нивоу** и то у распону од 14 до 24 часа дневно (24), док је број електронских медија који програм емитују на **недељном нивоу** веома мали (3).
- Када се говори о времену оснивања анализираних медија, међу најстаријима су штампани медији (од којих је најстарији основан 1949. године), затим радио станице (најстарија основана 1944. године) док је приметно да је већина ТВ станица које емитују програм на мањинским језицима основана много касније.

³ Подаци Агенције за привредне регистре.

⁴ Подаци Покрајинског секретаријата за информације.

Назив медија		
Радио Нови Сад	Мађар Со	ТВ Панчево
Радио Панчево	Кулска комуна	ТВ Викторија
Радио Викторија	Дунатај	ТВ Ју Еко
Радио Ју Еко	Темеринске новине	ТВ Мозаик
Радио Кулска комуна	Бечејски мозаик	Панон ТВ
Радио Бела Црква	Панорама	ТВ Ковачица
Панда Радио	Ковин Експрес	ТВ Бачка
Радио Активе	Торђанске новине	Сремска ТВ
Радио Кисач	Буњевачке новине	ТВ Бачки Петровац
Радио Оџаци	Тандрчак	
Радио Суботица	Мужљанске новине	
Радио Сечањ	Македонска виделина	
Радио Фар	Ридне слово	
Радио Регије	Хлас људу	
Радио Кикинда	Взлет	
Радио Бачка	Руске слово	
Панон Радио	Фечке	
Радио Ковачица	Хрватска ријеч	
Радио Зрењанин		
Радио Стара Пазова		

Списак медија обухваћених истраживањем

АНАЛИЗА

Својина, финансирање

Мањински медији на територији Војводине обухваћени овим истраживањем у највећем броју се налазе у власништву државе или локалне самоуправе (15), у приватној својини (9), својини удружења грађана (5), као и различитих фондова (5). Преостали број се налази у власништву невладине организације и новинско-издавачке установе. Оснивачка права у шест обухваћених медија пренета су на национални савет националне мањине и на тај начин, поред тога што је постало нејасно у чијем су они власништву, остало је неразјашњено и питање својинских односа.

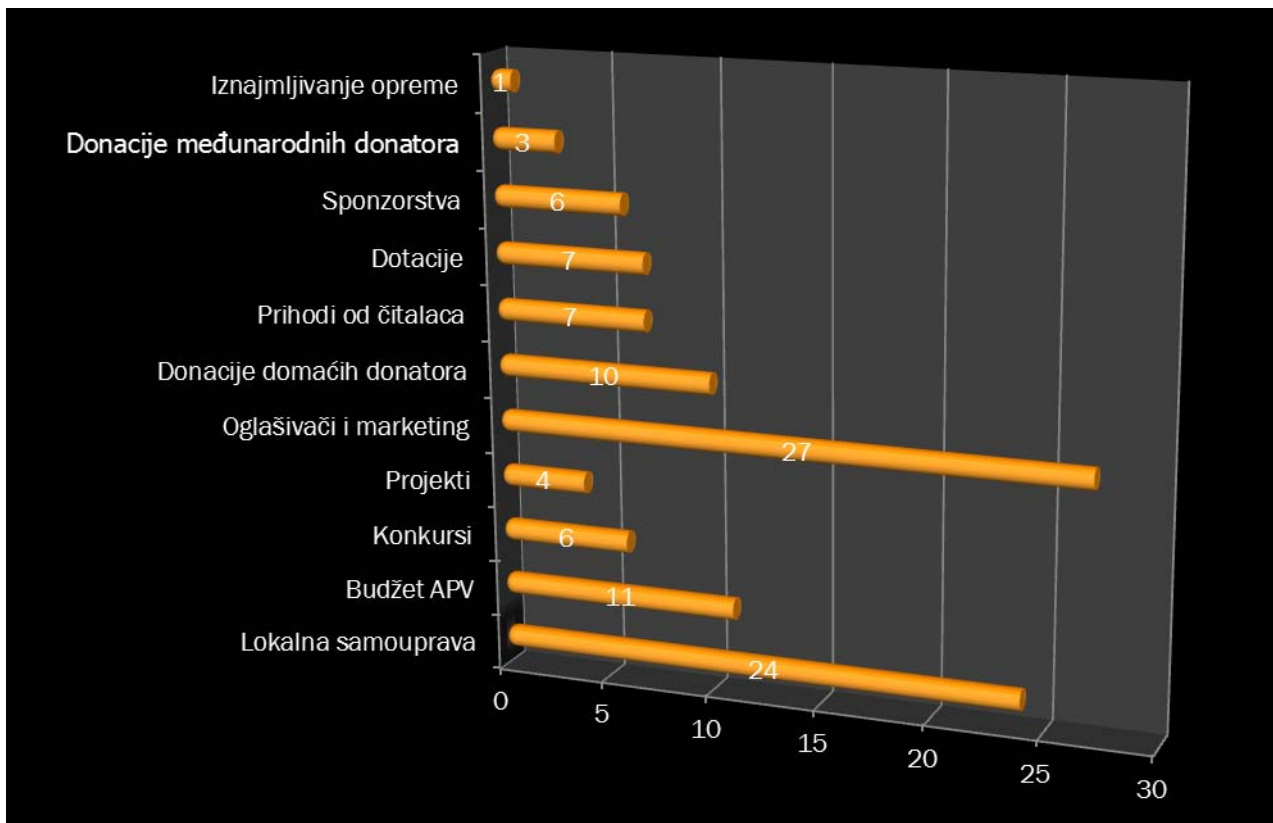
Оваква власничка структура мањинских медија последица је прекинуте приватизације која је по Закону о радиодифузији требало да буде завршена до 31. децембра 2007. године. Четири дана пре истека тог рока (закључак Владе Србије 27. децембра 2007.) због чињенице што приватизациони модел није гарантовао и заштитио даљи сигуран опстанак информисања на језицима мањина, неизвесности исхода приватизације електронских медија који емитују програм на језицима националних заједница, као и исказаног незадовољства таквим моделом приватизације од стране, националних савета националних мањина, мањинских политичких странака и одређених делова власти, читав процес је обустављен, и за сада нема наговештаја о његовом поновном покретању. Један од проблема који се појављује у вези са својином мањинских медија јесте и чињеница да према **Закону о јавном информисању** „оснивачи јавног гласила не могу бити, ни посредно ни непосредно, држава или територијална аутономија, као ни установа, предузеће и друго правно лице које је у претежном делу у државној својини или које се у целини или претежним делом финансира из јавних прихода, осим уколико је то предвиђено посебним законом којим се уређује област радиодифузије“ (Члан 14.) Са друге стране, тај закон је у директној супротности са **Законом о локалној самоуправи**, који омогућава јединицама локалне самоуправе да буду оснивачи јавног гласила. Треба напоменути да и **Закон о националним саветима националних мањина** омогућава националним саветима да буду оснивачи јавних гласила (Члан 19.) у којем се наводи да „национални савет може, на начин утврђен законом, самостално или заједно са другим правним лцем, оснивати установе и привредна друштва за обављање новинско-издавачке и радиотелевизијске делатности, штампања и репродукције снимљених медија и вршити права и обавезе оснивача“ иако се оним једним делом финансирају из јавних прихода, што Закон о јавном информисању не дозвољава. Овим законом, такође, предвиђена је и могућност да „Република, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе као оснивач јавних предузећа и установа у области јавног информисања које у целини или претежно врше информисање на језику националне мањине могу у споразуму са националним саветом у целини или делимично пренети оснивачка права на национални савет“. Коначно, у **Закону о заштити права и слобода националних мањина** истиче се да „припадници националних мањина имају право да оснивају и одржавају медије на свом језику“, као и да држава „може да оснива и посебне радио и телевизијске станице које би емитовале програме на језицима националних мањина“.

Скупштина АП Војводине је 2004. године оснивачка права над мањинским листовима од покрајинског значаја пренела на националне савете националних мањина.⁵ На тај начин, један део мањинских медија доспео је у ингеренцију националних савета националних мањина. Спровodeћи ту одлуку, јавна гласила на неки начин зависе од воље националног савета (постоје веома противречна мишљења о корисности одлуке да се оснивачка права пренесу на националне савете), што ће свакако бити важно при приватизацији мањинских медија у будућности.

⁵ У првом поступку оснивачка права пренета су у седам листова, док су касније оснивачка права национални савети преузели у још три доцније покренута листа на мањинским језицима.

Мањински медији налазе се у специфичном положају јер због свог реално ограниченог тиража и аудиторијума којем се обраћају нису у могућности да буду економски самоодрживи и из тог разлога постоји потреба за подршком државе. Највећи број медија обухваћених истраживањем финансира се из буџета локалне самоуправе и буџета АП Војводине. Прецизније, већина се финансира из буџета јединица **локалне самоуправе** (24), из **буџета АП Војводине** (11), **путем конкурса** (6) и **пројеката** (4). Поред оваквог начина финансирања, додатне изворе финансирања у највећој мери чине:

- приходи од оглашивача, маркетинг (27),
- донације домаћих донатора (10)
- приходи директно од читалаца (7),
- дотације (7)
- спонзорства (6)
- донације међународних донатора (3)
- изнајмљивање опреме (1)

Графикон 1. Извори финансирања

На графикону 1. се може уочити да се највећи део прихода поред сталног финансирања из буџетских средстава **локалних самоуправа и буџета АП Војводине** односи на додатне приходе **од оглашивача и маркетинга** и на приходе **од домаћих донатора**. Међутим, чињеница је да период 2009. и 2010. године, период у којем је наступила светска економска криза и у којем је иначе финансијски веома нестабилно пословање запао у још веће тешкоће. Према томе, не треба стварати илузију о томе да се мањински медији могу финансирати, заснивати своје постојање и развој на бази ових извора додатног

финансирања. У периоду пада економских активности, од 2009. године тираж дневних листова пао је за око 13 одсто у односу на 2008, док се пад тиража недељних и двонедељних издања креће и до 21 одсто. Број огласа у штампи је током 2009. у просеку нижи за 30 до 50 одсто него током 2008. године.⁶ Поједина истраживања указују на то да мањински медији из сопствених прихода на тржишту могу покривати максимално 30% својих трошкова, при чему се у неким медијима не достиже више од 2-3% покривености трошкова. Уколико свему овоме додамо и иначе мале тираже штампаних мањинских медија и мрежу покривености електронских медија, може се закључити да су извори оваквог финансирања веома скромни и да поред основних извора прихода, остали приказани приходи представљају само један мали део у укупним средствима са којима мањински медији располажу. Број читалаца мањинских медија је релативно мали, нема довољног броја огласа који би се преко мањинских медија објављивали припадницима мањина, и због тог разлога тешко је очекивати комерцијалне ефекте. Поред тога, чињеница да веома мали број медија (7) има приходе директно од читалаца, само говори у прилог томе колико је финансијска одрживост мањинских медија важна и с обзиром на специфичности веома сложена.

Уколико би се средства из буџетског финансирања као фиксна буџетска ставка (како локалних самоуправа, тако и буџета АП Војводине) укинула, односно уколико би се прешло на пројектно финансирање или финансирање путем конкурса, остаје бојазан да би ионако скромна материјална средства, у потпуности онемогућила рад медија. Изнети подаци указују на то да ће приходи од оглашивача и маркетинга на тај начин остати једини „стални“ извори прихода, на које се мањински медији због већ наведених проблема никако не могу ослонити. Заснивање извора финансирања на **донацијама, дотацијама и спонзорствима** на које се велики број мањинских медија ослања, не гарантује несметано функционисање и представља периодичне изворе материјалних средстава или других облика помоћи што не може да буде одрживи финансијски модел на дужи рок. Овде је важно напоменути и чињеницу која се односи на финансирање путем конкурса. До сада нису утврђени прецизни критеријуми расподеле средстава на основу конкурса, који би могли да се примењују приликом расподеле средстава и који би у први план на тај начин ставили квалитет медијског производа и ефекте који одређени медиј може имати из аспекта испуњавања оних улога које мањински медији теоријски имају.

У наредном поглављу детаљније су приказани подаци о нивоу покривености обухваћених медија овим истраживањем на територији Војводине, али се већ на први поглед може уочити још једна веома важна специфичност када се узима у обзир функционисање медија, која умногоме одређује и усмерава начин како мањински медији у будућности морају да изгледају, функционишу и обављају своју функцију. Просто усмеравање активности у правцу стварања комерцијалних медија од мањинских, несумњиво може да доведе до њиховог гашења и нестанка са тржишта.

⁶ Skrozza, T. *Dosije o medijima – preživljavanje na mišiće*. Nezavisno udruženje novinara Srbije. Beograd, 2010. Str.3

Заступљеност језика националних заједница

У Табели 1. може се видети број медија који у целости или делом информишу на неком од мањинских језика. Тако су резултати истраживања показали да је на обухваћеним медијима заступљено 11 језика националних заједница са различитим учешћем у штампаним и електронским медијима.

Језик националне заједнице	Новине	Радио	ТВ	Укупно
Мађарски	10	15	5	30
Словачки	2	9	2	13
Румунски	1	8	2	11
Русински	2	6	2	10
Ромски	-	7	1	8
Хрватски	1	2	1	4
Украјински	1	3	-	4
Буњевачки	1	2	1	4
Немачки	-	3	1	4
Чешки	-	1	-	1
Македонски	1	-	-	1

Табела 1. Бројчани приказ медија који у целости или једним делом информишу на мањинским језицима

Подаци из приказане табеле указују на то да је број медија који информишу у целости или делом на неком од језика националних заједница приближно сразмеран националном саставу становништва. Највише је оних медија на којима је заступљен мађарски језик, а најмање је на чешком и македонском језику. Подаци из Табеле 2. готово у потпуности одговарају учешћу националних заједница у укупном становништву Војводине⁷, мада треба напоменути да постоје националне заједнице које су по бројности мањег учешћа у укупном становништву Војводине, а број медија који информише на језику те националне заједнице је већи – (словачка, румунска и русинска национална заједница), као и обратно (буњевачка, македонска и ромска национална заједница).

⁷ Подаци базирани на националном саставу становништва према резултатима пописа становништва из 2002. године.

Ниво покривености

Када се ради о покривености медија, према подацима Агенције за привредне регистре, на територији Србије регистровано је нешто више од 900 јавних гласила, чија се структура покривености може видети у табели 2. Највише је оних јавних гласила који се локалне покривености, затим регионалне и на крају националне, што се такође одсликава и на обухваћене медије овим истраживањем.

Ниво покривености	Новине	Радио	ТВ
Национална	390	5	6
Регионална	69	30	26
Локална	58	158	67

Табела 2.

Резултати су показали да је већина мањинских медија **општинског нивоа**, чак 25 медија, односно (53,2%) што представља више од половине обухваћених медија. На другом месту следе медији који су **регионалног нивоа**, њих 13 (28%); затим следе медији **националног** (њих 5) и **месног нивоа**, њих 3. Чињеница да је више од половине медија општинске покривености, указује на једну веома важну специфичност мањинских медија. Она се огледа у самом значају мањинских медија, која се односи на њихову улогу у очувању идентитета, традиције, обичаја, као и у информисању националних заједница на локалном нивоу. Последица тога јесте мањи тираж (у случају штампаних медија) или мањи ниво покривености (у случају електронских), а на тај начин се главне функције мањинских медија могу у највећој мери остварити. Оно што и јесте карактеристично за мањинске медије јесте да је њихова улога да, узимајући у обзир циљну групу, односно обраћање конкретной националној заједници, управо на локалном нивоу остваре своју функцију у најефектнијој мери. Изузетак чине они случајеви када се ради о медијима веће покривености који имају ширу структуру, веће капацитете, вишејезично информисање, итд.

Циљна група

Циљна група, као друштвена група којој је медиј, односно медијски производ намењен представља још једну важну специфичност мањинских медија. Подаци о циљним групама приказани су у следећој табели:

Табела 3.

Циљна група	Медији
Сви	39
Одрасли	3
Деца	2
Млади	2
Старије особе	1

Као што се из табеле 3. може видети, 39 медија, (односно 83%) нема одређену циљну групу која би била специфична по одређеним обележјима (интересовању, образовању, занимању, језику, итд) већ је намењен свима. Такав резултат не представља изненађење уколико се узме у обзир специфичности мањинских медија. Само позиционирање ка

одређеној циљној групи условило би саму структуру информисања, као и његову садржину, што би имало вишеструке негативне последице (посебно код медија који су на нижем нивоу покривености), јер би довело до смањења медијске присутности. Још једна од специфичности је и то да су од обухваћених медија, само по два оријентисана искључиво ка деци и младима. Оваква оријентација мањинских медија која указује на то да не постоји усмеравање ка циљној групи специфичног карактера, већ публици свих генерација и образовних нивоа, само поткрепљује чињеницу да мањински медији покушавају да опстану на дужи рок, како не би усмеравањем на специфичну циљну групу изгубили своју публику и на тај начин угрозили свој опстанак. Ово је карактеристика о којој посебно треба водити рачуна уколико се покрене приватизација ових медија и када се буде трагало за новим моделима приватизације.

Најзаступљеније области

Теме које су понуђене при прикупљању података су веома широког спектра и њихова обрада је имала за циљ стицање прецизнијег увида у подручја која мањински медији покривају, односно покушај утврђивања да ли они и у којој мери доприносе већ наведеним функцијама мањинских медија.

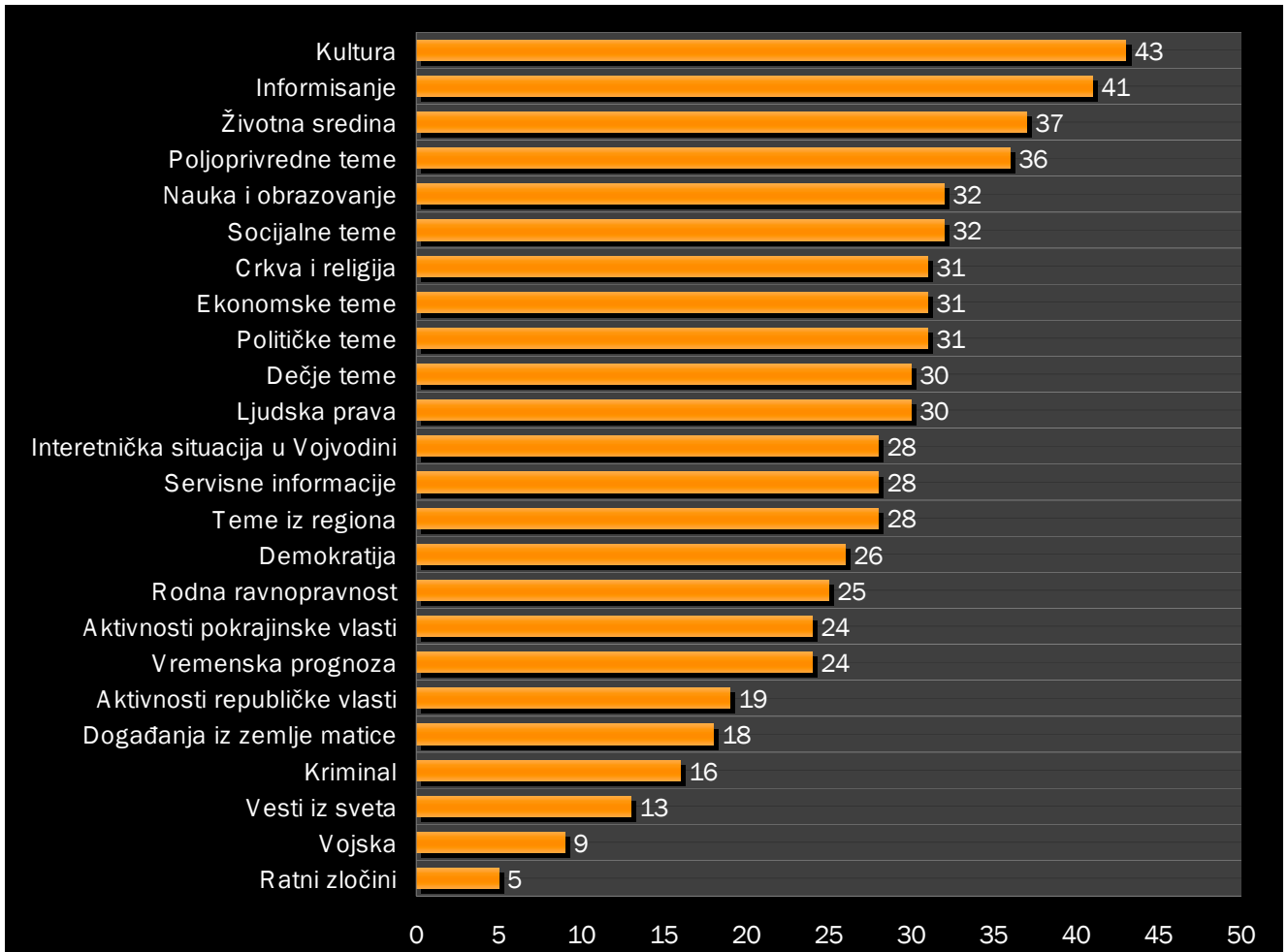
Као што се из графикана 2. може уочити, прва два места међу најзаступљенијим областима се односе на област **културе** и област **информисања**. Ако узмемо у обзир чињеницу да су мањински медији једни од главних механизма очувања и неговања културе, традиције и обичаја, поред основне функције информисања, онда можемо рећи да ови медији на територији Војводине (статистички) испуњавају ту улогу у великој мери.

Уочљиво је да су теме са највишом заступљеношћу оне које се најдиректније и најнепосредније односе на свакодневни живот људи. Тако, у другу групу најзаступљенијих тема можемо издвојити теме које се тичу **заштите животне средине** (област која се односи на заштиту животне средине, њено очување и извештавање о загађивању животне средине), затим **пољопривредне теме** (с обзиром на преовлађујуће занимање на обухваћеном подручју представља и логичан след актуелних тема). Још увек у другој групи, али са нешто мањом заступљеношћу су **социјалне теме** и теме које се односе на **науку и образовање**, што иде у прилог чињеници да мањински медији у великој мери усмеравају пажњу на област образовања, која такође спада у једну од њихових главних улога. У ову групу се према подацима могу сврстати и **политичке и економске теме**, као и теме везане за **цркву и религију**.

Теме које се односе на **људска права**, а која су са аспекта институције Покрајинског омбудсмана веома важне, заступљене су у 30 медија (64%), што представља веома значајан број. Заступљеност **дечјих тема**, с обзиром на приказану циљну групу медија, чини добар део тема мањинских медија (30, односно 64%), иако је веома мали број мањинских медија који имају обликоване медијске производе намењене *искључиво* деци.

Потребно је истаћи једну специфичност која, када се говори о мањинским медијима, још више добија на значају. Наиме, теме које су везане за **интернетничку ситуацију у Војводини** налазе се у трећој категорији по заступљености у 28 медија, односно 59%. Дубљом анализом садржаних тема, могло би се доћи и до резултата који би указали на то да ли се мањински медији баве темама које се односе на другу националну заједницу или већинско становништво у средини у којој се медиј објављује односно емитује. Такође, чињеница да се теме које се односе на **догађања из матичне земље** на самом дну заступљености у мањинским медијима, представља веома важну специфичност што још једном указује на то да примат имају теме које су „најближе“ људима и које могу имати за њих највећу важност.

Оно што посебно привлачи пажњу, јесте чињеница да су теме које се односе на **родну равноправност** и **демократију** заступљене код веома малог броја медија, односно припадају темама којима се медији најчешће баве када оне из неког разлога доспеју у центар интересовања и када јавност испољава потребу да се ближе упозна са одређеним темама/догађајима.

Графикон 2. Најзаступљеније теме

Број запослених и обученост

Тип медија	Бр. запослених (мин-мак)	Мушкараца	Жена
Новине	1-75	130	113
Радио	2-190	301	375
ТВ	8-46	163	95
Укупно		594	583

Табела 4.

Број запослених у мањинским медијима (табела 4.) варира од медија који функционишу са једним запосленим, до медија који имају преко стотину запослених. Потребно је нагласити, да медији који (према табеларном приказу) имају највећи број запослених, јесу они који припадају већим медијским системима, односно који нису самостални, већ су део веће целине.

Када је реч о равномерној заступљености полова међу запосленима, као што се из табеле може видети, број мушкараца и жена је готово једнак. Уочено је да медији обухваћени овим истраживањем настоје да одрже једнак број жена и мушкараца међу запосленима, у складу са својим могућностима и расположивим кадром.

Када је реч о обучености запослених у медијима, показало се да је велики број запослених похађао одређене едукације, обуке, радионице и предавања. Ради се о веома широком спектру тема, од којих су најчешће навођене: *информисање на језицима националних мањина, маркетинг, тренинзи за новинаре, монтажере, основни тренинзи који се односе на новинарску професију, итд.* Међутим, један део актера медијске сцене је као велики проблем истакао недовољан број квалификованог и стручног кадра. Као последица тога јавља се и потреба да се запослени упућују на додатне едукације, обуке, итд.

Уколико се у будућности буде остварила идеја да се мањински медији искључе из буџетског финансирања и ослоне се на сопствене канале финансирања (путем конкурса, пројеката, донација, дотација, спонзорстава), што јесте идеја тренутних креатора медијске политике у Србији, потребно је било и утврдити број оних обухваћених медија који међу својим запосленима имају оспособљене кадрове за писање пројеката, како би могли да испуне основне услове за учествовање на конкурсима који би помогли њихов рад и омогућили финансирање и из пројектних извора (табела 5.)

Обученост запослених за писање пројеката	Број медија
Постоји особа обучена за писање пројеката	28 / 59,6%
Не постоји особа за писање пројеката	19 / 40,4%

Табела 5.

Резултати су показали да је број оних медија који имају људске ресурсе за писање пројеката готово на завидном нивоу (59,6%), али да је и даље велики број медија који такве ресурсе немају (40,4% процената је оних медија који не испуњавају те услове). Потребно је истаћи, да више од половине обухваћених медија међу својим запосленима нема људске ресурсе обучене за припремање, односно писање пројеката који су у складу са међународним стандардима. Треба имати у виду ову чињеницу и бити веома опрезан ако и када буде спроведена већ споменута намера која се тиче промене модела финансирања. Чињеница је да мањински медији немају довољно профита да опстану сами од продаје

или маркетинга. Уколико се укину и средства која се издвајају из јавних прихода, пројектно финансирање као један од главних начина финансирања може постати веома проблематично.

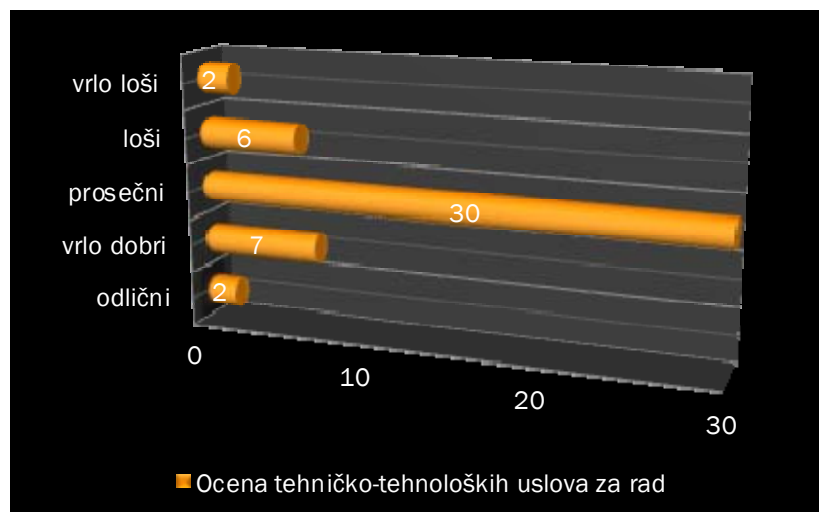
Техничко-технолошки услови за рад

Оцењивање техничко-технолошких услова за рад је веома важно због неколико разлога, пре свега због претпоставке да ти услови због ограничених финансијских средстава нису одговарајући за рад, као и да су техничко-технолошки услови један од најосновнијих чинилаца у раду сваког медија. Без задовољавања тих услова не може се очекивати запаженији напредак. Чињеница је да велики број запослених у медијима ради у неодговарајућим условима, без основних средстава за рад и без адекватне опреме.

Када је реч о радном простору, показало се да веома мали број медија поседује пословни простор у свом власништву (8 медија, односно 17%), затим 17 медија (односно 36%) је радни простор добило на коришћење, а највише је оних медија који радни простор обезбеђују путем закупа, 20 медија (односно 42%). Сама чињеница да највећи број медија нема пословни простор у свом власништву и да обезбеђују радни простор путем закупа веома је битна. Она указује на то да је будућност тих медија и по том питању веома неизвесна, јер у случају недостатка средстава (велики део расположивих средстава се односи на плаћање закупнине и основних трошкова) веома лако може доћи до тога да медиј остане без основног услова за рад – радног простора.

Када се ради о оцени представника медија о техничко-технолошким условима за рад, резултати су показали да већина медија функционише у просечним техничко-технолошким условима, односно прецизнији подаци су приказани у следећој табели:

Као што се из саме табеле може уочити, велики број медија функционише о просечним условима, њих 30 (42%), затим у лошим условима шест (13%), и коначно у врло добрим условима функционише седам медија, (15%). Нажалост, у одличним условима према обрађеним подацима функционишу само два медија (4%) што представља заиста поражавајући податак када се говори о основним условима за рад. Узимајући у обзир чињеницу да је материјална ситуација у већини медија веома лоша, услед већ објашњених разлога, тешко је очекивати да ће се ови услови у скоријој будућности драстично побољшати.

Да би се добила јасна слика о томе у каквим условима функционишу медији у наставку се налазе (аутентична) образложења актера истраживања, наведена у одговорима упитника, који се односе на техничко-технолошке услове за рад медија:

- „Стара емисиона техника (преко 20 година), стара студијска техника (20 година), застарели информациони систем и рачунарска опрема“
- „Новчане тешкоће не омогућавају усавршавање, обнову опреме“
- „Опрема у просеку стара више од 10 година“

- „Опрема стара преко 35 година, недовољно рачунара и друге опреме“
- „Веома мали простор (40м²), лоша акустика простора, застарела и минимална неопходна техничка опрема“
- „Веома стари рачунари на којима раде новинари, појављује се потреба за рачунарима много бољих перформанси“
- „Недостатак штампача, скенера, диктафона и фотоапарата“
- „Непостојање простора за рад, употреба личних техничких ствари за рад“
- „Неодговарајући објекти без термоизолације, немогућност праћења развоја информатичке инфраструктуре“
- „Највећи проблеми су финансијске природе“
- „Недостатак штампача у боји и фотоапарата“
- „Немогућност обнове информатичке опреме и не поседовање одговарајућег софтвера“
- „Простор за рад не испуњава основне услове за рад“

Уочљиво је да су највећи проблеми у условима за рад безусловни простори у којима се рад одвија, затим застарелост опреме, неодговарајући рачунари, фотоапарати, штампачи, финансијски проблеми, итд. Готово све од наведеног чини елементарне услове за рад једног медија, и представља предуслов развоја, унапређења и његовог опстанка. Све док се основни услови не подигну на виши ниво, од мањинских медија се не може очекивати побољшање квалитета информисања и обављања веома битних функција – односно да се задовољавају више и сложеније потребе у раду. Да би се то постигло, потребна су озбиљна финансијска средства, одговарајућа структура мањинских медија, као и адекватан модел финансирања, који свакако не може бити чисти комерцијални модел.

Оно што се из одговора медија са нешто бољим условима за рад може видети, јесте чињеница да већина медија који су релативно нови, односно недавно основани, имају адекватну опрему, али испод светског стандарда. Битно је напоменути важну карактеристику – велики број медија који тренутно поседује релативно нову, односно одговарајућу опрему може доћи у опасност да због финансијских проблема не буде у могућности да опрему одржава, модернизује и прилагоди савременим технолошким условима. На тај начин ће и ти медији у наредних неколико година такође имати проблеме у функционисању, односно неће имати основне услове за рад.

Проблеми у раду

Последњи део истраживања, који се односи на оцену технико-технолошких услова за рад, њихово образложење, навођење највећих проблема у раду конкретног медија, као и изношење коментара и сугестија, представља уједно и најдрагоценији материјал за анализу стања мањинских медија у АП Војводини. У овом делу биће наведени највећи проблеми са којима се мањински медији срећу у свом раду са кратким освртом на најкарактеристичније проблеме.

Међу највећим проблемима са којима се мањински медији срећу јесу финансијски проблеми, техничко-технолошки, проблеми везани за разне притиске, као и проблеми који се односе на запослене. У наставку су приказани одговори ради илустрације:

→ Финансирање

- „финансијски проблеми који онемогућавају и успоравају остваривање програмских и техничких циљева“
- „...превелике дажбине на емисионим објектима, лоша привредна ситуација, мало реклама...“
- „суочавамо се са финансијским проблемима у вези са редовним финансирањем“
- „највећи проблем је у наплаћивању потраживања“
- „недостатак финансија, мала продаја“
- „лоша финансијска ситуација“
- „мали приходи, пад прихода од оглашивача, повећани трошкови, ниске зараде (минималне)“
- „материјални проблеми“
- „највећи проблем нам је финансирање листа“
- „највише имамо финансијских проблема“
- „недостатак финансијских средстава – немогућност тржишног опстанка и неминовност ослањања на субвенције“
- „...немогућност финансирања дела пословања часописа...“
- „нестабилно финансирање, нестабилно тржиште за пласирање реклама“
- „недовољан број огласа и реклама, општина не издваја из буџета законом предвиђена средства за финансирање локалних медија...“
- „стално сужавање тржишта због смањивања куповне моћи, недостатак информација о дугорочном финансирању, што доприноси немогућности дугорочног стратешког планирања“
- „тешкоћа наплате услуга“
- „...највећи је проблем финансирање“
- „недостатак новца да самостално радимо“
- „нестабилно финансирање, нестабилно тржиште за пласман реклама“
- „...смањење општинске субвенције...“
- „свеобухватно лоше стање привредног амбијента који се непосредно одражава на остале области друштвеног деловања, хронични проблеми обезбеђења неопходних средстава финансијских средстава, смањење броја оглашивача и потенцијалних оглашивача; велике обавезе према организацијским за заштиту ауторских и других права, маргинализација мањинских медија код разних пројеката“
- „основни проблем је недостатак средстава“
- „пре свега финансијским проблемима“
- „проблеми су првенствено економске природе...“
- „...економски и финансијски проблеми...“
- „суочавамо се са недостатком финансијских средстава за побољшавање услова за рад...“
- „...дугови, ишчекивање приватизације“
- „лоша финансијска ситуација, мале плате...“

Као што је већ више пута наведено у извештају, финансијски проблеми се појављују код већине медија обухваћених овим истраживањем. Када је реч о оним медијима који су у државном власништву проблем

представљају недовољна средства која се издвајају за рад мањинских медија. Финансирање мањинских медија представља огроман проблем и у генерално тешкој економској ситуацији за све медије, у појединим мањинским медијима она достиже и драматичне размере. Уколико се ради о медијима у приватном власништву, који због недовршеног процеса приватизације сада најчешће раде у изразито неравноправним условима, пад прихода од оглашивача представља веома велики проблем што све скупа умањује могућности побољшавања услова за рад.

→ **Кадровски проблеми**

- „...проблем старосне и квалификационе структуре запослених“
- „недостатак стручне радне снаге и заинтересованости нарочито међу младим људима за новинарску струку“
- „због финансијске ситуације отпуштен преводилац, а послови су прерасподељени на главног уредника и директора“
- „постоји потреба за више новинара и хонорарних сарадника“
- „...недовољан број оспособљених кадрова“
- „недовољан број стручних кадрова“
- „недостатак квалификованих кадрова које покушавамо да надоместимо слањем запослених на додатна усавршавања“
- „потреба за младим, стручним кадровима који би могли освежити и дати нове димензије програмским садржајима“
- „недовољно обучени кадрови“
- „недостатак школованих кадрова“

Што се тиче кадровских проблема, поред деградирања новинарске професије као такве, ниских примања, разних притисака и лоших услова за рад, један од главних недостатака мањинских медија јесте необученост запослених, односно недостатак обучених кадрова за посао који треба да обављају. Поред тога, читаву ситуацију са запосленима отежава и чињеница да је веома мала заинтересованост младих да се баве новинарском професијом у мањинским медијима, а са друге стране проблем представља старосна структура запослених.

→ **Услови за рад**

- „...поред финансијских, највећи проблеми су просторни и технички...“
- „нерешено питање загревања радних просторија у зимском периоду“
- „изостанак емисионе опреме коју захтева РАТЕЛ може довести до престанка важења дозволе...“
- „техничко-технолошки проблеми у смислу преласка на дигитално емитовање“
- „...недостатак боље опреме за емитовање програма (студијска и емисиона техника)“
- „проблеми застареле техничко-технолошке опреме, мали, некомфорни адаптирани простор“

(Видети страницу 17 ради објашњења)

→ **Притисци**

- „највећи проблем је слобода писања од стране националног савета националне мањине који често и без устезања жели утицати на објављивање текстова“
- „притисци локалних политичара, тужбе...“
- „проблеми са политичким притисцима“

Када се ради о притисцима треба имати на уму да су медији локалног нивоа много мање „заштићени“ и поштеђени утицаја и притисака које трпе приликом обављања свог рада. Ти притисци долазе са

различитих страна, али оно што им је заједничко јесте да најчешће имају политичку позадину. Поред тога, нису ретке ни појаве угрожавања слободе изражавања, претње смрћу, позив на бојкот, претње или покретање судских поступака против новинара и медија што има различите негативне последице по рад медија⁸.

→ **Остали проблеми**

- „...пиратско емитовање...“
- „штета причињена од стране надлежних органа за медије телекомуникације – радио дифузију – СОКОЈ – ОФПС у неизвршавању обавеза при санкционисању пиратских емитера“⁹
- „проблем причињавају пиратски емитери“
- „највећи проблем су пиратске радио станице које и даље раде без дозволе и ометају легалне емитере не само у тржишном пословању, већ и технички ометају емитовање програма“
- „нелојална конкуренција комерцијалних радио станица у окружењу“
- „нелојална конкуренција приватног радија...“¹⁰

Говорећи о осталим проблемима са којима се електронски медији суочавају, постоји проблем пиратских, илегалних емитера, који представљају велику претњу оним емитерима који поседују дозволе, плаћају дажбине, поштују законску регулативу, итд. Када је реч о пиратским емитерима, чини се да је проблем системске природе. Наиме, према проценама РАТЕЛ-а, на територији Републике Србије постоји око 200 локалних пиратских емитера (број локалних радио станица је 153, а ТВ станица 67), а проблем се јавља због непостојања правног основа за конфискацију продукције и емисионе опреме. На тај начин, када РРА, Министарство трговине и услуга и РАТЕЛ затраже затварање пиратских емитера они се веома брзо поново отворе и почну са емитовањем, а проблем и даље остаје нерешен. Стога активности пиратских радио и ТВ станица проузрокују значајне губитке и штету на медијском тржишту јер онемогућавају легалним емитерима стицање прихода, док носиоцима ауторских права ускраћују могућност остваривања (додатног) прихода.

⁸ У последње две године од 23 тужбе, које су поднете против новинара локалних медија (чланова удружења Локал прес), у чак 20 случајева новинари су изгубили. Према подацима Локал преса види се да за тужбама најчешће посежу председници општина, директори, одборници, високи страначки функционери, па чак и свештеници. Дугалић, В. (2010). „Новинари на удару локалних моћника“, *ПОЛИТИКА*, 9. Јул [онлајн]. Доступно на: www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Novinari-na-udaru-lokalnih-mocnika_sr.html (Приступљено: 2. Августа 2010).

⁹ Случај приватне радио станице која се суочава са проблемом да се на фреквенцији за коју емитер поседује дозволу сигнал емитују још две пиратске радио станице које на тај начин ометају сигнал радио станице која има уредну дозволу. Надлежне институције су изашле на терен, установиле ситуацију, али проблем две године није решен, што је довело до пада прихода од око 80% и немогућности плаћања обавеза према надлежним телима (РАТЕЛ-у, СОКОЈ-у и ОФПС-у).

¹⁰ Случај приватне радио станице која је добивши регионалну фреквенцију и подносићи томе сходно и одговарајућу програмску шему РРС, занемарио постојећу и свој програм преусмерио искључиво ка комерцијалном програму не поштујући ниједну одредницу постојећег уговора склопљеним са РРА (нема информативног програма, не емитује емисије националних мањина, итд).

ИЗ ПРАКСЕ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА

Број обраћања Покрајинском омбудсману доказ је незавидног положаја средстава информисања, поготову оних на мањинским језицима. Представке су поднете како од представника штампаних, тако и електронских медија који се емитују или штампају на мађарском, ромском, украјинском те словачком језику.

Проблеми са којима се у свом раду срећу мањински медији су првенствено везани за недостатак материјалних средстава, лоше спроведену приватизацију, нерашчишћене односе око оснивачких права или несугласице унутар националних савета. Као последица наведених разлога већ дуже време не излазе новине на ромском језику, а оправдан је страх и од гашења једног недељника који излази на мађарском језику.

Пројектно финансирање отежава редован рад локалних медија, пре свега електронских, од којих у некимма запослени месецима не добијају плате, а одавно немају ни здравствену заштиту, пошто им нису плаћени доприноси за здравствено осигурање.

Осим наведених проблема који се тичу самог емитовања програма или излажења листова, што се правда општом беспарицом, тј. недостатком средстава у општинској или градској каси, Покрајински омбудсман се суочио и са покушајем увођења цензуре у дневном листу који излази на мађарском језику. После оштрих реакција стручне јавности и упућеног мишљења заменице покрајинског омбудсмана за заштиту права националних мањина, оснивач је одустао од увођења посебног регулаторног тела који би контролисао садржину текстова који се објављују у листу.

У свим случајевима детаљно су размотрени проблеми и разлози њиховог настанка, затражено је мишљење надлежних покрајинских и општинских органа и покушава се изнаћи решење које би спречило гашење појединих мањинских средстава информисања. Рад по већини предмета и даље траје, пошто су проблеми такве природе да се не могу решити преко ноћи. Као једно од могућности разматра се упућивање препорука свим градским и општинским органима управе у којима би се, између осталог, сугерисало да у пројектовању буџета за наредну годину покушају изнаћи решење које би гарантовало макар основне услове рада мањинских медија, као и да се приликом пројектног финансирања води рачуна о стеченим правима националних заједница да не би дошло до престанка рада појединих медија. Постоји могућност и за иницирање измена и усклађивање медијских прописа, у делу који се односи на власничке односе, а нарочито у делу који регулише изворе њиховог финансирања. Иницијативе овакве врсте могуће је спровести у сарадњи са Републичким заштитником грађана.

ПРЕПОРУКЕ

- Покрајински омбудсман сматра да је потребно усагласити Закон о јавном информисању, Закон о локалној самоуправи, Закон о заштити права и слобода националних мањина, те Закон о националним саветима националних мањина и то у делу који се односи на оснивачка права. Неопходно је прецизирати да ли држава може бити оснивач медија, односно ко може бити оснивач медија и у том смислу предложити измене наведених закона.
- Приликом измене важећих прописа посебно се мора водити рачуна о извору и начину финансирања мањинских медија. Потребно је тачније одредити шта у случају локалних самоуправа значи „учествовање у финансирању“ средстава информисања.

Разрадити институционални механизам који омогућује стабилно финансирање и опстанак мањинских медија са јасним критеријумима. Покрајински омбудсман предлаже и да се изнађе могућност финансирања основних трошкова за рад мањинских медија (нпр. закуп пословног простора, одржавање, текући трошкови.)

- Неопходно је обезбедити услове за несметан и професионалан рад мањинских медија у сваком погледу, независно од било каквих притисака и центара моћи, што је предуслов за објективно, слободно и непристрасно информисање.
- У случају завршетка прекинутог процеса приватизације електронских медија имати у виду карактер, особености и улогу мањинских средстава информисања како опстанак мањинских медија не би био доведен у питање.
- Створити услове за унапређење квалитета програма електронских медија на језицима националних мањина у области информисања, културе, образовања, итд.
- Посебан акценат ставити на стручно усавршавање и оспособљавање запослених у мањинским медијима у свим областима (новинарској професији, финансијама, маркетингу, менаџменту, међународној сарадњи, итд). Такође, потребно је изнаћи механизме за подстицање запошљавања и подмлађивања мањинских редакција, како би више простора добили млади и стручни кадрови.

ОСВРТ НА МЕДИЈСКУ СТУДИЈУ

Имајући у виду посебне обавезе јавног сервиса на пољу изражавања „културног, националног, етничког плурализма“, које су прописане Законом о радиодифузији, Покрајински омбудсман указује на изузетан значај и улогу Радио-телевизије Војводине за информисање на језицима националних заједница. РТВ наине емитује радио програме на укупно седам језика, а телевизијски програм емитује се на чак десет језика.

Будући да је започела јавна расправа о Медијској студији са препорукама коју је за потребе Министарства културе израдила група међународних стручњака, а која треба да буде основа за израду Медијске стратегије, Покрајински омбудсман у односу на препоруке које се тичу Радио- телевизије Војводине, односно конкретно да РТВ промени свој статус и постане део новог система регионалних радио и ТВ емитера сматра да је таква препорука више него проблематична и неприхватљива и са становишта очувања нивоа информисања на језицима националних заједница у Војводини.

Покрајински омбудсман, такође, сматра и да је у погледу квалитета тог информисања преко покрајинског јавног сервиса потребно учинити напор да он буде значајно унапређен, као и да је потребно обезбедити услове како би РТВ у будућности у већој мери могао да задовољи потребе интеркултуралне комуникације у вишенационалној Војводини.

